

Türkiye'deki Aile Hekimlerinin Durumu: Kesitsel Bir Çalışma

STATUS OF TURKISH FAMILY PHYSICIANS: A CROSS-SECTIONAL STUDY

Ruşen Topallı¹

Özet

Amaç: Türkiye'deki aile hekimliği uzman ve asistanlarının sayısı ve çalıştıkları yerlerle ilgili güncel bilgileri ortaya koymak.

Yöntem: Kesitsel, tanımlayıcı bir çalışma olarak planlanan araştırmada Türkiye Aile Hekimleri Uzmanlık Derneği (TAHUD) üye kayıtları, internet haberleşme grubu, kişisel iletişim gibi yöntemler kullanılarak ulaşılabilen tüm aile hekimlerinin çalıştıkları kurumlar, görev yaptıkları iller, derneğe üyelik durumları saptandı.

Bulgular: Toplam 1156 aile hekimine ulaşıldı (907 uzman, 154 asistan, 95 durumu saptanamayan). Aile hekimlerinin %57.9'u erkek, %42.1'i ise kadındı. Aile hekimleri 75 ile dağılmışlardı. En çok aile hekimliği uzmanı (AHU) İstanbul'da bulunmaktaydı (%40.1). Bunu %15.6 ile Ankara, %11.6 ile İzmir izlemekteydi. AHU'ların %76,2'si kamuda görev yapmaktaydı. Tüm AHU'larının %52.5'i Sağlık Bakanlığı (SB) bünyesinde çalışmaktaydı. SB kurumların arasında en çok AHU, AÇSAP Merkezlerinde görev yapıyordu (tüm AHU'ların %21.0'ı). Kamu sektöründe SB'den sonra ikinci büyük grubu üniversiteler oluşturuyordu; AHU'ların %17.0'ı üniversitelerde görev yapmaktaydı. AHU'ların %20.6'sı ise özel sektörde çalışmaktaydı. Ulaşılan aile hekimlerinin %72.5'i TAHUD'a üye idi.

Sonuç: 17 yıldır uzmanlık eğitimi verilmekte olan aile hekimliği alanında uzmanlar ülkenin bir çok yöresinde hizmet vermekte, iller ve sektörler arası dağılımları diğer hekimler ve uzmanlardan büyük farklılık göstermemektedir. Dernekleşme oranları ise; incelenen diğer alanlardan daha yüksek bulunmuştur.

Anahtar sözcükler: Türkiye, Aile Hekimliği, birinci basamak, uzmanlık dernekleri, hekim dağılımı

Summary

Objective: To determine the current number of family physicians in Turkey, both residents and specialists, and find out where they work.

Method: In this cross-sectional, descriptive study, institutions and provinces where the family physicians work and their membership status to Turkish Association of Family Physicians (TAHUD) were determined using methods, such as, membership records of TAHUD, internet communication group (e-group), personal communication, etc.

Results: A total of 1156 family physicians were reached during the study (907 specialists, 154 residents, 95 unknown). 57.9% of family physicians were male, whereas 42.1% were female. They were working in 75 out of 81 provinces. 40.1% of family physicians were working in İstanbul, followed by Ankara (15.6%) and İzmir (11.6%). 76.2% of family physicians were working in the public sector. 52.5% of the total were employed by the Ministry of Health (MoH) and within this group Maternal and Child Health and Family Planning Centers had the highest number of family physicians (21.0% of total). Second largest group in the public sector after MoH, were working at the universities. The universities employed 17.0% of the family physicians. 20.6% of family physicians were working in private health sector. Of the family physicians reached during the study, 72.5% were members of TAHUD.

Conclusion: Since the residency began 17 years ago, family physicians spread to many parts of the country. Although, nationwide and intersectorial distribution of family physicians did not differ widely from other physicians, percentage of membership to specialty associations were higher among family physicians than other medical disciplines evaluated.

Key words: Turkey, family medicine, primary care, specialty associations, physician distribution

¹⁾ Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Aile Hekimliği Uzmanı, Yard. Doç. Dr.

Türkiye’de Tıpta Uzmanlık Tüzüğü’nde 1983’te yer alan aile hekimliği (AH) alanında, uzmanlık eğitimi 1985’te başlamıştır.¹ O zamandan günümüze çok sayıda aile hekimliği uzmanı (AHU) yetişmiş, çok sayıda hekim de uzmanlık eğitimini sürdürmektedir.

Uzmanlığın gelişim süreci boyunca aile hekimleri için çok sayıda spekülasyon yapılmış, "çoğu özel sektörde çalışıyor", "birinci basamakla ilgileri yok" gibi söylemlerde bulunulmuş;² "ne oldukları/ nerede çalışacaklarının belli olmadığı" gibi ifadelerle karşılaşılmıştır.³

Sayılarının ne kadar olduğu, nerelerde çalıştıkları gibi bilgilere gereksinim duyulduğunda genellikle tahminlere ya da spekülasyonlara başvuru aile hekimleri için gerçeğe en yakın bilgileri sunmak, çeşitli konulardaki planlamalara veri sağlayabilmek ve yeni araştırmalara zemin oluşturabilmek amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Çalışma düzeni

Çalışma kesitsel, tanımlayıcı bir araştırmadır.

Bilgi kaynakları

Türkiye Aile Hekimleri Uzmanlık Derneği (TAHUD) Genel Merkez ve Şubelerinin üye kayıt bilgileri, aile hekimlerinin üye olabildiği internet haberleşme grubu "aile"nin (<http://groups.yahoo.com/group/aile>) veri tabanı ve yeni üye olanların bilgileri, yine aile grubuna e-posta gönderilerek elde edilen yanıtlardan derlenen bilgiler, çalışmayı duyan aile hekimlerinin gönderdiği bilgiler, kongre vb. çeşitli toplantılara katılan ve katkıda bulunan aile hekimlerinin kayıtları, yayınlardaki yazar bilgileri, çeşitli aile hekimlerinden kişisel iletişim ile elde edilen veriler çalışmanın belli başlı bilgi kaynaklarını oluşturdu.

Çalışma sırasında her AHU için bir çalışma yeri (varsa resmi görevi) dikkate alındı, ikinci ve üçüncü görevler dikkate alınmadı.

Çalışma sırasında cinsiyet bilgisi toplanmadı ancak kişisel olarak bilinenler ve isimlerden cinsiyeti belirlenebilenlerle cinsiyet istatistikleri hesaplandı.

Yöntem

Çalışma Mart 2002 - Haziran 2003 tarihleri arasında yürütüldü. Yukarıda bahsedilen bilgi kaynakları kullanılarak uzman ve asistan tüm aile hekimlerinin isimleri, uzman ya da asistan oldukları, TAHUD’a üyelik durum-

ları, çalıştıkları kurumlar ve iller öğrenilmeye çalışıldı. Veriler MS Excel programında oluşturulan veri tabanına kayıt edilerek, değerlendirildi. Tablo ve grafikler MS Excel yardımıyla hazırlandı.

23 Haziran 2003 itibarıyla veri girişi sonlandırıldı. TAHUD üyelik bilgileri Genel Merkez’de Mayıs 2003, İzmir Şubesi’nde Nisan 2003, Bursa Şubesi’nde Ocak 2003 İstanbul ve Ankara şubelerinde Aralık 2002 verilerine dayanmaktadır.

Bulgular

Çalışma süresince 1159 aile hekiminin adına ulaşıldı. Vefat etmiş olan üç AHU çalışma dışı bırakılarak, değerlendirme 1156 aile hekimi üzerinden yapıldı.

1156 aile hekiminden, 907’si (%78.5) uzman, 154’ü (%13.3) asistan ya da araştırma görevlisi (bundan sonra tamamı asistan olarak anılacaktır) idi. Adına ulaşılan 95 (%8.2) aile hekiminin asistan mı, uzman mı olduğu öğrenilemedi.

1156 aile hekiminden 628’i (% 54.3) erkek, 456’sı (%39.4) kadın idi. 72 (%6.2) aile hekimi her iki cinsiyet tarafından kullanılabilen isimler taşıdıklarından cinsiyetleri belirlenemedi. Cinsiyeti belirlenebilen 1084 aile hekimi dikkate alındığında oran %57.9 erkek, %42.1 kadın şeklinde ortaya çıkıyordu.

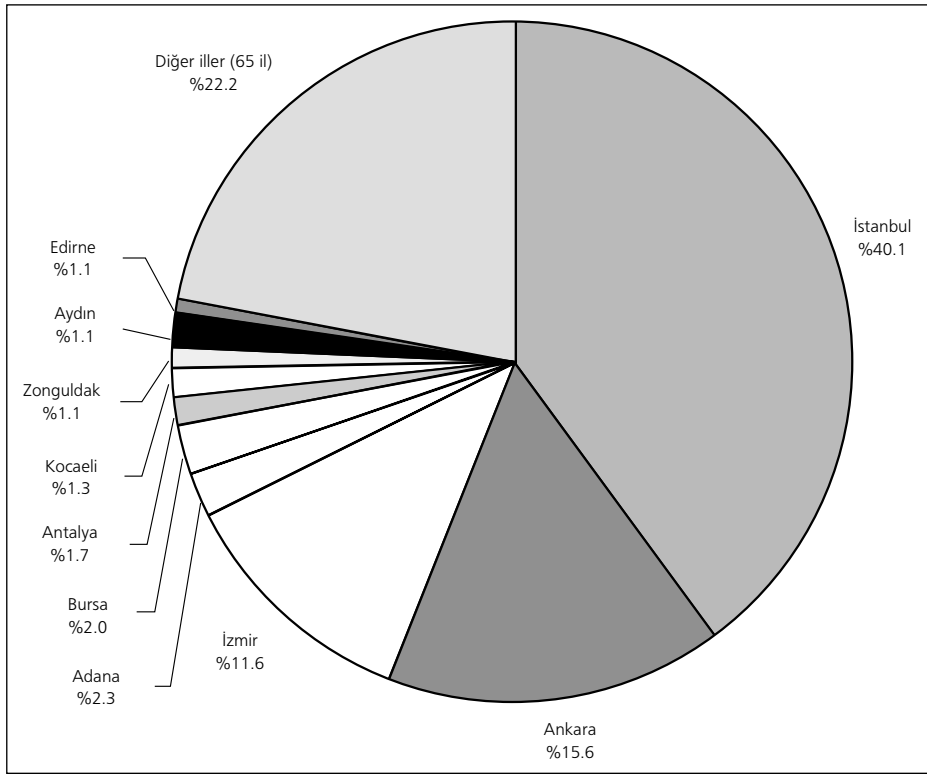
Uzmanlar

Ulaşılabilen 907 AHU’dan, 837’sinin (%92.3) görev yaptığı il öğrenilebildi. Kalan 70 AHU’dan 10’unun halen yurtdışında olduğu öğrenilirken, 60’ının görev yaptığı yer belirlenemedi. Uzmanların görev yaptığı illerle ilgili oranlar, bu bilgiye sahip olunan 837 AHU dikkate alınarak hesaplandı. 81 ilden 6’sı dışındakilerde (yani 75 ilde) aile hekimlerinin bulunduğu saptandı. AHU’ların en fazla görev yaptığı iller Şekil 1’de gösterilmiştir.

Çalışılan kurumlar ya da işlerle ilgili olarak 782 AHU (% 86.2) hakkında bilgi edinilebilmiştir. Sonuçlar bu 782 AHU’ya göre sunulmuştur. Buna göre, aile hekimliği uzmanlarının %76.2’si kamu sektöründe, %20.6’sı ise özel sektörde çalışmaktadır. Çalışılan yerlerle ilgili ayrıntılar Tablo 1’de sunulmuştur.

Asistanlar

Ulaşılabilen 154 AH asistanının 14 ile dağılmış olduğu görüldü. Asistanların buldukları iller Tablo 2’de gösterilmiştir. Bu asistanların 43’ü (%27.9) Tıp Fakülteleri Aile Hekimliği Anabilim Dallarında, 111’i (%72.1) ise Sağlık Bakanlığı (SB) Eğitim ve Araştırma Hastanelerinde (EAH) eğitim görmekteydi.

Şekil 1

Aile hekimliği uzmanlarının illere göre dağılımı

TAHUD üyeliği

1156 aile hekiminden 838'inin (%72.5) TAHUD'a üye olduğu saptanmıştır. Derneğe üyelik oranları uzman ve asistanlara göre Tablo 3'te gösterilmiştir. TAHUD üyelerinin şubelere göre dağılımı ise şöyledir: İstanbul %49.6 (n=416), Genel Merkez %18.0 (n=151), İzmir %16.8 (n=141), Ankara %12.0 (n=101), Bursa %3.6 (n=30).

Tartışma

2002 yılı sonlarında Sağlık Bakanlığı'ndan 1002 AHU bulunduğu öğrenilmişti (Dr. Demet Bek, 18 Aralık 2002 tarihinde aile e-grubuna gönderilen mesaj). Bu tarihten sonra uzman olan aile hekimleri olduğu da bilinmektedir, bu nedenle çalışma sırasında ulaşılamayan AHU'lar olduğu kesindir. Bu sayılar ışığında kaba bir tahminle, çalışmada AH uzmanlarının % 80'den fazlasına ulaşıldığı varsayılabilir. Asistan sayısı ile ilgili net bir bilgi elde edilemediği için ne kadar asistana ulaşılamadığı konusu belirsiz kalmıştır.

Tıpta Uzmanlık Sınavı'nın (TUS) ilk 10 yılının incelendiği bir çalışmada,⁴ sadece Eylül 1987 - Eylül 1997 dönemi arasındaki 10 yılda 1649 AH kadrosu açıldığı

görülmektedir. TAHUD tarafından aktarılan bir bilgiye göre,⁵ Mart 1998'da 313 AHU ve 586 AH asistanı bulunmaktaydı. Bu veriler dikkate alındığında TUS'taki AH kadrolarının önemli bir bölümünün boş kaldığı ve AHU sayısının son 5 yılda 3 kattan fazla artış gösterdiği görülmektedir.

AHU'ların % 67.3'ü 3 büyük ilde (İstanbul %40.1, Ankara %15.6, İzmir %11.6) görev yapmaktadır. 2000 yılı verilerine göre,⁶ tüm hekimlerin % 43.9'u (İstanbul %20.6, Ankara %14.3, İzmir 9.0), uzman hekimlerin ise %50.8'i (İstanbul %25.3, Ankara %16.2, İzmir 9.3) üç büyük ilde toplanmıştır. Oranlar incelendiğinde, aile hekimleri ile diğer hekimler arasındaki farkın hemen hemen tamamının İstanbul'dan kaynaklandığı ve AHU'ların İstanbul'da, diğer hekimlere oranla daha fazla yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Öte yandan, 81 ilden 75'inde (%92.6) AHU bulunması, AH uzmanlarının her bölgede görev yaptığını göstermektedir.

Aile hekimlerinin büyük çoğunluğunun kamu sektöründe çalışmaktadır. Bu sonuç, "aile hekimlerinin çoğu özel sektörde çalışıyor" iddiasının² doğru olmadığını göstermektedir. Aile hekimleri ve diğer hekimler arasında sektörlere göre bir karşılaştırma yapıldığında (2000

Tablo 1
Aile hekimliği uzmanlarının görev yaptıkları birimler

Kurum / Sektör	Birim	n	Yüzde (%)
Sağlık Bakanlığı	AÇSAP Merkezi	164	21.0
	Devlet Hastanesi	93	11.9
	Eğitim ve Araştırma Hastanesi	50	6.4
	Sağlık Merkezi	24	3.1
	Semt Polikliniği	20	2.6
	Sağlık Ocağı/Aile Hekimliği Merkezi	15	1.9
	Doğum ve Çocuk Hastanesi	6	0.8
	SB Merkez Teşkilatı	6	0.8
	Sağlık Grup Başkanlığı	5	0.6
	Sağlık Müdürlüğü	3	0.4
	Zührevi Hastalıklar Dispanseri	1	0.1
	112 Acil Yardım	1	0.1
	SB (türü bilinmeyen)	7	0.9
	Atama bekleyen yeni uzman	15	1.9
	SB toplamı	410	52.5
Üniversiteler	Tıp Fakültesi Aile Hekimliği AD (GATA dahil)	59	7.4
	Mediko-sosyal Merkezi	31	4.0
	Tıp Fakültesi Diğer AD	21	2.7
	Üniversite Hastanesi	20	2.6
	Diğer Fakülteler	2	0.3
	Üniversite toplamı	132	16.9
Diğer kamu	Kurum hekimlikleri	29	3.7
	SSK Hastaneleri	16	2.0
	Diğer Bakanlıklar (kurum hekimliği dışı)	1	0.1
	Belediyeler	2	0.3
	Emekli Sandığı Huzurevi	2	0.3
	Adli Tıp Kurumu	1	0.1
	TSK - Askerlik (GATA hariç)	2	0.3
	Diğer Kamu Toplamı	53	6.8
	Kamu toplam	595	76.2
Özel Sektör	Özel/vakıf hastane	45	5.8
	Özel poliklinik/tıp merkezi	29	3.7
	İlaç Firması	28	3.6
	Sigorta şirketi	17	2.2
	Özel Kuruluş	12	1.5
	Muayenehane	10	1.3
	İş Yeri Hekimliği	7	0.9
	Otel/Turizm Hekimliği	2	0.3
	Okul Hekimliği	2	0.3
	Estetik/Güzellik Merkezi	2	0.3
	Özel (türü bilinmeyen)	7	0.9
	Özel sektör toplamı	161	20.6
Diğer	Sivil Toplum Kuruluşu	4	0.5
	Uluslararası Kuruluş	4	0.5
	Yurtdışı	10	1.3
	Çalışmayan - iş arayan - hekimlik yapmayan	7	0.9
	Genel toplam	782	100.00

yılı verilerine göre),⁷ tüm hekimlerin %50.3'ünün, uzman hekimlerin %36.4'ünün Sağlık Bakanlığı (SB) bünyesinde çalışmaktadır. %52.5 ile aile hekimliği uzmanları, diğer uzmanlara göre daha fazla SB'nde çalışmaktadır. Üniversitelerde çalışma oranı tüm hekimler için %20.4, uzman hekimler için %22.6, AHU'lar için ise %17.0'dır. AHU'ların diğer dallara göre üniversitelerde nispeten daha az çalışmaları, AH anabilim dallarının (AD) kuruluşunun 1993'te başlaması¹ ve henüz tüm üniversitelerde AD kurulmamış olmasına bağlanabilir. Tüm hekimlerin %15.8'i, uzman hekimlerin %18.3'i diğer ka-

mu kuruluşlarında çalışmaktayken, AHU'ların sadece %6.8'i diğer kamu kuruluşlarında çalışmaktadır. Ayrıntılı incelendiğinde farkın, kamuda çalışan diğer hekimlerin çoğunu istihdam eden Sosyal Sigortalar Kurumu'ndan (SSK) kaynaklandığı, bu kurumda çalışan AHU sayısının azlığının orandaki düşüklüğe neden olduğu görülmektedir. Özel sektöre gelindiğinde ise, tüm hekimlerin %13.6'sının, uzman hekimlerin %22.8'inin, AHU'ların ise %20.6'sının bu sektörde çalıştığı, diğer uzman hekimlerle aile hekimleri arasında önemli bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 2
Ulaşılabilen aile hekimliği asistanlarının illere göre dağılımı

İl	Sayı	Oran (%)
Adana	11	7.1
Ankara	47	30.5
Aydın	2	1.3
Bursa	3	1.9
Diyarbakır	1	0.6
Edirne	7	4.5
Isparta	1	0.6
İstanbul	55	35.7
İzmir	15	9.7
Kayseri	2	1.3
Kocaeli	2	1.3
Sivas	3	1.9
Van	2	1.2
Zonguldak	3	1.9
Toplam	154	100.0

Tablo 3
TAHUD' a üyelik durumları

Durum	Üye olan (%)	Üye olmayan (%)
Uzman (n=907)	699 (%77.1)	208 (%22.9)
Asistan (n=154)	72 (%46.8)	82 (%53.2)
Bilinmeyen (n=95)	68 (%71.6)	27 (%28.4)
Toplam (n=1156)	838 (%72.5)	315 (%27.5)

Aile hekimlerinin birinci basamakta (BB) çalışmadıkları iddiaları² yönünden çalışmamız sonuçlarını incelemek gerekirse, öncelikle hangi kurumların birinci basamak olarak ele alınması gerektiğine karar vermek gerekmektedir. Ülkemizde, halkın çoğunluğunun sağlık problemlerinin çözümü için geleneksel olarak ikinci ya da üçüncü basamak olarak nitelendirilebilecek kuruluşlara başvurduğu bilinmektedir.⁸⁻¹² Bu bakımdan, AHU'ların çalıştığı her kurum BB olarak değerlendirilebilirse de; bir ayırım yapmak yerinde olacaktır. Bu amaçla, SB ile Maliye Bakanlığı arasında 8 Mayıs 2003 tarihinde imzalan ve Resmi Gazete'de yayımlanan bir tebliğle¹³ duyurulan, teşhis ve tedavi amacıyla özel sağlık kurum ve kuruluşlarına hasta sevkine ilişkin usul ve esasları düzenleyen protokole başvurabiliriz. Bu protokolün 4.1. maddesinde: resmi kurum tabiplikleri, sağlık ocağı, sağlık merkezi, verem savaş dispanseri, ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması (AÇSAP) merkezi, SSK sağlık istasyonu-dispanseri ile özel poliklinik ve özel tıp merkezleri BB olarak tanımlanmaktadır. Bu kuruluşlara iş yeri, okul ve turizm hekimliklerinin de eklenmesi ile Tablo 1 incelendiğinde, AHU'ların %38.8'inin BB'da çalıştığı görülmektedir. En çok AHU çalışan birim olarak AÇSAP Merkezleri dikkat çekmektedir (%21.0). AÇSAP Merkezleri ay-

rica yönetmeliğinde,¹⁴ AHU için görev tanımlaması bulunan yegâne kuruluştur.

Dernekleşme durumu incelendiğinde, aile hekimlerinin %72.5'inin, AHU'ların %77.1'inin TAHUD'a üye olduğu görülmektedir. Çalışmanın ulaşamadığı AHU'ların çoğunun dernek üyesi olmayacağı savından hareket edilirse gerçekte bu sayı bir miktar daha düşük olabilir. Aile hekimliğinin durumunu ortaya koymak için dernekleşme oranını diğer bazı dallarla karşılaştırmak yararlı olabilir. Bu amaçla, nispeten yakın dallar olarak düşünülebilecek iç hastalıkları, çocuk sağlığı ve hastalıkları, kadın hastalıkları ve doğum ve pratisyen hekimlik alanlarındaki derneklerle karşılaştırma yapılması düşünülmüş ancak çocuk sağlığı ve hastalıkları alanında iki büyük dernek olması (Türk Pediatri Kurumu ve Türk Milli Pediatri Derneği) ve her iki derneğe de üye olanlar olabileceği nedeniyle bu dal karşılaştırma dışı bırakılmıştır. Derneklerin üye sayısı ile ilgili bilgiler, Türk Tabipleri Birliği (TTB) Uzmanlık Dernekleri Koordinasyon Kurulu (UDKK) internet sitesindeki ilgili derneklerin bağlantılarındaki verilerden elde edilmiştir.¹⁵ Bu yapılırken güncelleme tarihleri de dikkate alınmıştır. İlgili alanlardaki uzman hekim sayısı için SB internet sitesindeki yataklı tedavi kurumlarındaki uzman sayıları esas alınmıştır. Bu sayılar sadece SB'nda çalışan hekimleri değil; üniversiteler, diğer kamu kuruluşları ve özel sektöre ait hastanelerde çalışanları da içermekte, Milli Savunma Bakanlığı'na ait yataklı tedavi kurumlarını kapsamaktadır. SB internet sitesindeki sayılardan uzman hekimlerin yaklaşık dörtte birinin bu sayıların dışında kaldığı, yani yataklı tedavi kurumlarında çalışmadığı hesaplanabilmektedir.¹⁶ Dolayısıyla yataksız tedavi kurumlarında çalışan uzman hekimleri ve asistan hekimleri kapsamadığı için ilgili dalların dernekleşme oranı, olduğundan yüksek bulunmuş olabilir. Pratisyen hekim sayısı ise birkaç kaynaktan^{7,17} yer alan verilerin projeksiyonu ile hesaplanmıştır.

Buna göre: Türk İç Hastalıkları Uzmanlık Derneği'nin (kuruluş: 1995) 2001 yılında 400 üyesinin olduğu bildirilmektedir,¹⁵ aynı yıl yataklı tedavi kurumlarında 2756 iç hastalıkları uzmanı olduğundan¹⁶ hareket edildiğinde iç hastalıklarında dernekleşme oranının %14.5'tur. Aynı şekilde, 2001 yılında 1200 üyesi olduğu bildirilen¹⁵ Türk Jinekoloji Derneği (kuruluş: 1959) açısından, aynı yıl sadece yataklı tedavi kurumlarında 2700 kadın hastalıkları ve doğum uzmanı olması (16) itibarıyla dernek üyeliği oranı %44.4'tür. Pratisyen Hekimlik Derneği (kuruluş: 1998) ile karşılaştırılırsa, 2002 yılında 1015 üyesi olduğu bildirilen derneğe,¹⁵ aynı yıl sayılarının 36000 olduğu hesaplanan^{7,17} pratisyen hekimlerin %2.8'inin üye olduğu anlaşılmaktadır. Bu veriler ışığın-

da, AH'nde dernekleşme oranının incelenen diğer alanlardan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak aile hekimliği uzmanlarının sayıları 1000'i aşmış ve yurdun %90'undan fazlasına yayılmış durumdadır. Dörtte üçten fazla AHU kamu sektöründe çalışmakta, üçte birden fazlası BB sağlık kuruluşlarında görev yapmaktadır ve yaklaşık olarak her dört aile hekiminden üçü TAHUD üyesidir.

Teşekkür

Bu çalışma için veri toplanmasında çok önemli katkıları olan TAHUD Merkez ve Şubelerinin eski ve mevcut Yönetim Kurullarına; önemli bir bilgi kaynağı olan "aile" elektronik haberleşme grubunun kurucusu ve moderatörü Dr. Ali Cerrahoğlu'na; başta Dr. Samet Ebil ve Dr. A. Uğur Bediz olmak üzere, kendilerinden başka aile hekimleri hakkında da bilgi ulaştıran Dr. Alis Özçakır, Dr. Alper Zobarlar, Dr. Ayşe Çaylan, Dr. Banu Ulusel, Dr. Berna Ilgın, Dr. Bülent Emre, Dr. Can Turan, Dr. Canev Kaynak, Dr. Çiğdem Apaydın, Dr. Derya İren Akbıyık, Dr. Devrim Öztemel, Dr. Efe Onganer, Dr. Emrah Kırımlı, Dr. Erdem Birgül, Dr. Erhan Kayaalp, Dr. Ersal Işık, Dr. Ertuğrul Çeşmeli, Dr. Fatih Özcan, Dr. Füsün Karacaörenli, Dr. Füsün Yarış, Dr. Gökhan Eminsoy, Dr. Hüseyin Avni Şahin, Dr. İlker Böler, Dr. Kemal Alimoğlu, Dr. Kürşad Save, Dr. Levent Çağatay, Dr. Levent Çimenci, Dr. Melih Elçin, Dr. Mümtaz Mazıcıoğlu, Dr. Nejat Demircan, Dr. Nezih Dağdeviren, Dr. Olgun Göktaş, Dr. Ömer Erdoğan, Dr. Rıdvan Şahin, Dr. Selçuk Mıstık, Dr. Serpil Aydın, Dr. Sevilay Nadir, Dr. Sinan Korukluoğlu, Dr. Şenol Gümüştöre ve Dr. Zekeriya Ak-türk'e; ayrıca, isimlerini tek tek sayamayacağım, kendileriyle ilgili güncel bilgileri ulaştıran ve çalışma süresince çalışmanın önemi ile ilgili cesaretlendirici geri bildirimlerde bulunan tüm aile hekimlerine teşekkür ederim.

Kaynaklar

1. Ünlüoğlu İ, Çağlayaner H. Aile hekimliğinde oluşan akademik gelenek ve gelecek. *Aile Hek Derg* 1997; 1: 46-9.
2. Demirdizen H. Niçin ayrı bir tıp disiplini olarak genel pratisyenlik? *Toplum ve Hekim* 1997; 12: 21-4.
3. Terzi C, Saçaklıoğlu F, Sayek İ. 2020 Yılında Türkiye'de Tıp Eğitimi. Ankara, Türk Tabipleri Birliği, 2002; 30.
4. Baskan S, Atakurt Y. Onuncu yılında TUS. *Cumhuriyet Bilim Teknik* 14 1998; (569): 15-6.
5. Elçin M (yayına hazırlayan). Aile Hekimi. Ankara, Türkiye Aile Hekimleri Uzmanlık Derneği, 1998; 30.
6. T.C. Sağlık Bakanlığı. Türkiye Sağlık Personelinin İllere Göre Dağılımı, 2000. http://www.saglik.gov.tr/extras/istatistikler/apk2001/031_33.htm adresinden 21 Mayıs 2003 tarihinde erişildi.
7. T.C. Sağlık Bakanlığı. Türkiye Sağlık Personelinin Kurumlara Dağılımı, 2000. <http://www.saglik.gov.tr/extras/istatistikler/apk2001/030.htm> adresinden 21 Mayıs 2003 tarihinde erişildi.
8. Toros A, Öztekin Z (ed). Health Services Utilization Survey in Turkey. Ministry of Health, Health Project Coordination Unit, Ankara, 1995; 124.
9. Pala K, Tugay Aytekin N, Aytekin H. Gemlik ilçe merkezinde kişilerin hastalanma sıklıkları ve hekime başvuruları. *Toplum ve Hekim* 1997; 12: 10-25.
10. Buğdaycı R, Şaşmaz T, Kurt AÖ, Saatçi E, Tezcan H, Yıldırım F. Kent merkezinde bulunan bir sağlık ocağına 2000 yılı içinde yapılan poliklinik başvurularının incelenmesi. *Sağlık ve Toplum* 2002; 12: 51-6.
11. Çağlayaner H. Aile hekimliğine zemin hazırlayan koşullar. *Aile Hek Derg* 1997; 2: 105-8.
12. Çağlayaner H, Uysal A, Dinç D, Gönenc I, Duman S, Bilgen Ş. Bir kent hastanesine ayaktan başvuranların sağlık hizmetlerini değerlendirmesi. *Türk Aile Hek Derg* 1999; 3: 62-8.
13. T.C. Maliye ve Sağlık Bakanlıkları. Teşhis ve Tedavi Amacıyla Özel Sağlık Kurum ve Kuruluşlarına Hasta Sevkinde İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ. T.C. Resmi Gazete 30 Mayıs 2003; (Sayı 25123): Madde 4/a.
14. T.C. Sağlık Bakanlığı. Ana-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezleri Yönetmeliği. T.C. Resmi Gazete 6 Şubat 1997; (Sayı 22900): Madde 22.
15. Uzmanlık Dernekleri Koordinasyon Kurulu. <http://www.itb.org.tr/udkk/dernekler.php3> sayfasındaki bağlantılardan 3 Haziran 2003 tarihinde erişildi.
16. T.C. Sağlık Bakanlığı. Sağlık Bakanlığı ve diğer yataklı tedavi kurumlarında görevli uzman hekimlerin dallara ve kuruluşlara göre dağılımı, 2001. <http://www.saglik.gov.tr/extras/istatistikler/ytkiy2001/44.htm> adresinden 3 Haziran 2003 tarihinde erişildi.
17. Hamzaoğlu O, Kılıç B (yayına hazırlayanlar). Türkiye Sağlık İstatistikleri 2000. Ankara, Türk Tabipleri Birliği, 2000; 53-61.

Geliş tarihi: 26.06.2003

Kabul tarihi: 10.09.2003

İletişim adresi:

Yard. Doç. Dr. Ruşen Topallı
KOÜTF Aile Hekimliği Anabilim Dalı
Değirmendere Polikliniği
Yüzbaşılar, Prof. Dr. Nusret Fişek Cad.
Değirmendere-Gölcük 41950 KOCAELİ
Tel (İş): (0262) 426 95 85
e-posta: rtopalli@superonline.com